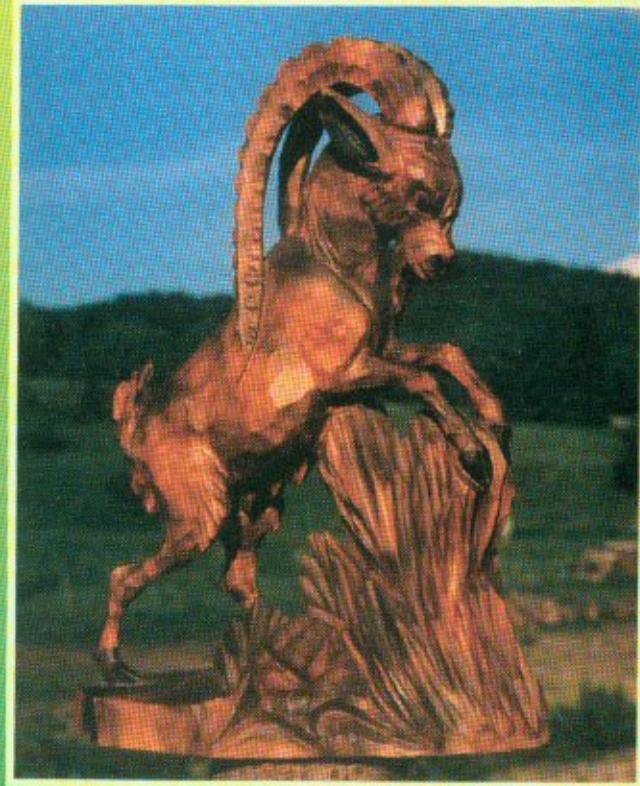

ISBN 83-87282-59-6

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові
№ 2(21) 1999

Towarzystwo Muzealne w Zyndranowej

Zahoroda

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Дай Боже... - В. Мадзелян

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

Fot. na okładce: rzeźby ze zbiorów Muzeum w Zyndranowej.

ЩИРА - КРАСНА ПОДЯКА

За дары - поміч на музейный квартальник „Загорода”, - на існування і розвиток музею – скансену і інших памяток нашої культури в Музейні Загороді:

Василь Буряк - Щечин	50 зл.
Григорий Пецух - Закопане	30 зл
Деїкан капелян О. Мирон	
Михалишин Криниця	50 зл
Михайло Маркович родом з Устя, жыє в Німеччині	50 зл
Голова Комітету будови Памятника	
Нікифора Іван Терефенко Канада	50 дол. кан.
Михалина Михальцка - США	50 дол. ам.
Іван Гоч - Канада	50 дол. ам.
Парафія православна в Любіні	50 зл.

Вшиткым жертводавцям за дары грошовы і іншы памяткы
нашої культуры

Велике Боже заплат !

Рада Музейного Товариства

ШАНОВНЫ ДОРОГЫ ЧИТАЧИ ЗАГОРОДЫ

Тай зас в теплу літню погоду витаме ся з Вами тым н-ром 2-99 . Од попереднього номерунич ся в нас не змінило. Доля музею без змін, без помочи і опіки вшыткых щаблів нових власти по адмініструаційных реформах од 1. 01. 99р. Хоц неє етату до опроваджаня звиджаючих, то родина Гочів не одмавлят, а уможливлят огляданя Музейной Загороды і експозиції в будинках

Дуже жычливо Музей в Зиндранові видит воєвода Підкарпатський в Жешові пан Збігнев Сечкось. Єст надія, же хоче нам помогти і же музей найдеся в ліпших обставинах як тепер. Трудно повісти од коли, в якім часі. Дуже помогли дары од Лемків в kraю і з заграниці в утриманю музею, в видаваню Загороды, утриманю-консервації музею, перенесеня каплиці, збудуваня кузні і інших робіт. Хоц довгів юж менше то видатки на ремонт, консервацію цілый час сут і будут.

За нами юж 8-ма імпреза Од Русаль до Яна. Свято організовано при музею. Погода tot rіk дописала сонцем і теплом по дощowych і холодных днях . Участників было дуже. Были колектывы зо Словачії, Україны, польска капеля з Ясла і зачала свято в неділю наша славна Лемковина з Білянкы під веденьем Ярослава Трохановского. Оціна імпрезы належыт до Гостів і Участників, котры хыбалъ напишут свои увагы, жычина, якы помістиме в наступнім номері.

Перед святом од 15 до 25. 06. організувано 2-гый пленер різбярский. Не вшыткы запрошены артисти різбяре приіхали. Не злегковажыв запрошиня і пленеру Іван Мердак з Тернополя, родом з с. Райске повіту сяніцкого. О Його творчости писализме в попередніх номерах. Іван то не лем талантливий різբяр але тыж поета, маляр і чудово потрафит описувати нашу Лемковину, велику тугу за місцьом народжыня. Тото вшытко видно в Його творчости. Разом з артистом малярём Дмитром Солинко

приїхали докладні в часі і дуже помогли в організуванню імпрезы.
А були тыж на фестивалю в Свиднику.

Додайме, же майже разом в днях свята ювілей 70р. життя святкував головний організатор музею і музейних свят Фецьо Гоч. Лем смутний то быв для Його ювілей, бо аж не хочеся згадувати, же 4 дни перед імпрезов впало на Федора Гоча нещастя, зломив при хýжы ногу. Єднак в суботу на свято привезли Го зо шпитале кус на хóді лем о палицях. Організаторы імпрезы з той причини переживали бівшы трудности але і тим разом незаступленим оказался енергічний Генек Дзядош.

Для Федора було дуже поздоровлень і жычинь ювілейних, похвальних грамот-дипломів, медалів і дарунків од ріжных установ і церковных і громадских, і Приятелів з краю і з заграниці.

Ювілярьеві щиро жичиме скоро вернути до здоровля, зас стати на міцны ноги і діяти як до того часу для нашої культури і окреме в охороні памяток в музею і на Музейні Загороді.

*Редакция Музейного Квартальника
Загорода*

Загорода Музейна літом

ЮВІЛЕЙ 70 РОКІВ ЖИТЯ ФЕЦЯ ФЕДОРА - ТЕОДОРА ГОЧА

Ф. Гоч

Пряшівщині, Україні, США, Канаді, де о лемках знають і де лем Федор перебував і діяв.

Хочу хоц коротко згадати Його нелегке, трудне але і творче життя. Народився Фецико 28. 06. 1929р. в селі Зинданова, на Дуклянщині. Коли мав 9 місяців житя няньо Його Николай поїхав в світ за океан до Канады глядати хліба, роботи і легшого життя. Недуже молодший брат Ваньо народився юж по виїзді Тата, Хovalися як півсироти лем при мамі і родині. Ту прожив дітинство, закінчив 4 класи через 7 років сельської школи.

В часі окупації німецької Мама дала Го до школи в Дукли де закінчив 7 клас. В 1944р здав егзамен до гімназії в Ярославі. Пак война, фронт. В 1945р почав nauку кравецтва в Яслисках і Дукли. В 1947р. акція Вісла, вигнання, арештування, бытя хлопця і оскаржиня o зброю, якой не мав. Але то була акція Вісла, діяння "ГОВ" і

концлагер Явожно для невинных Лемків. 4 роки пережив тюрми - вязниці в Віснічу Новім. По звільненю взяли Го до служби військової в 13 – тий баталіон робочий до копальні углі в Валбжиху (Дольний Шлеск).

Мама і брат Ваньо поїхали до Тата. Фецьо не міг іхати, Його не пустили.

По трудних домаганях військового командування вертат до рідного села в 1954р. Ту організує перший на Лемківщині по вигнаню театральний колектив який вивчив і представляв в дуже селах Лемківське весіля. В часі військової служби належав до театрального колективу, одтворяв з I-воїни Швейка і інші історичні постаті. В 1955р. пішов глядати роботи в своїй спеціальності до Любіна (воєв. Лігнишя), де і до гнеска жиє дуже Лемків. В 1957р. закінчив курс культурно-освітній для українського к-о активу в Ядвісіні коло Варшави організованим Міністерством Культури. Засвертат в гори і організує колективи в кількох селах. В 1962 р. помогат організувати I фестиваль лемківських колективів в Лосю і в 1963р. в Устю Р. при открытию памятника борцям з Лемківщини з німецким фашизмом.

По виставлінню нової хуки, в 1968р., стары родинны будинки oddає на створиня музею Л.К.

Од 1969р. належит до ансамблю Лемковина веденым Ярославом Трохановским. Перших 5 років єст старостом ансамблю для якого шиє-одтворят дуже лемківського одягу. В роках 70-тих підносить освіту до вимог життя на селі. Кінчит рільничий технікум, а далі студію економіки рільничої. На 30-річчя кінце війни єст ініціатором будови памятника загиблим воїнам в боях о Дуклянський Перевал. 1. 12. 1976р. партійни власти того часу дают наказ памятник

збурити, бо го створили лемкы і ся підписали, при чм Фецьо і Його родина немало потерпіли.

Через 35 років єст в стражі протиогньові в тім 30 років Нацальником в ріднім селі. В 1983р. влучатся до будови нової церкви з О. Авељом – теперішнім Владиком в Любліні, - яку посвячено і одкрыто в 1985р.

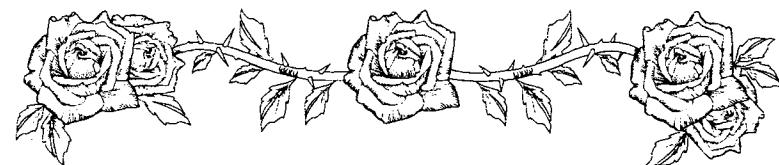
Од 1957р. стає діячом УСКТ і Лемківской Секцій, а потім ОУП, за што пережив дальши терпіння. В 1990р. вибрано Го головом ОЛ в Горлицях. Пише дуже до ріжкіх наших газет в краю і за границиом. Того року організує юж 8-ме музейне свято „Од Русаль до Яна“ перед яким і святом ювілею падат на Нього нещастя – зламаня ноги. Берут Го до шпитале але на свято приіхав.

Ювілярьови братерско жычу од себе і Всіх членів Ф.Д.Л. міцного здоровля, сил і успіхів в дальших діяннях на многая і благая літа.

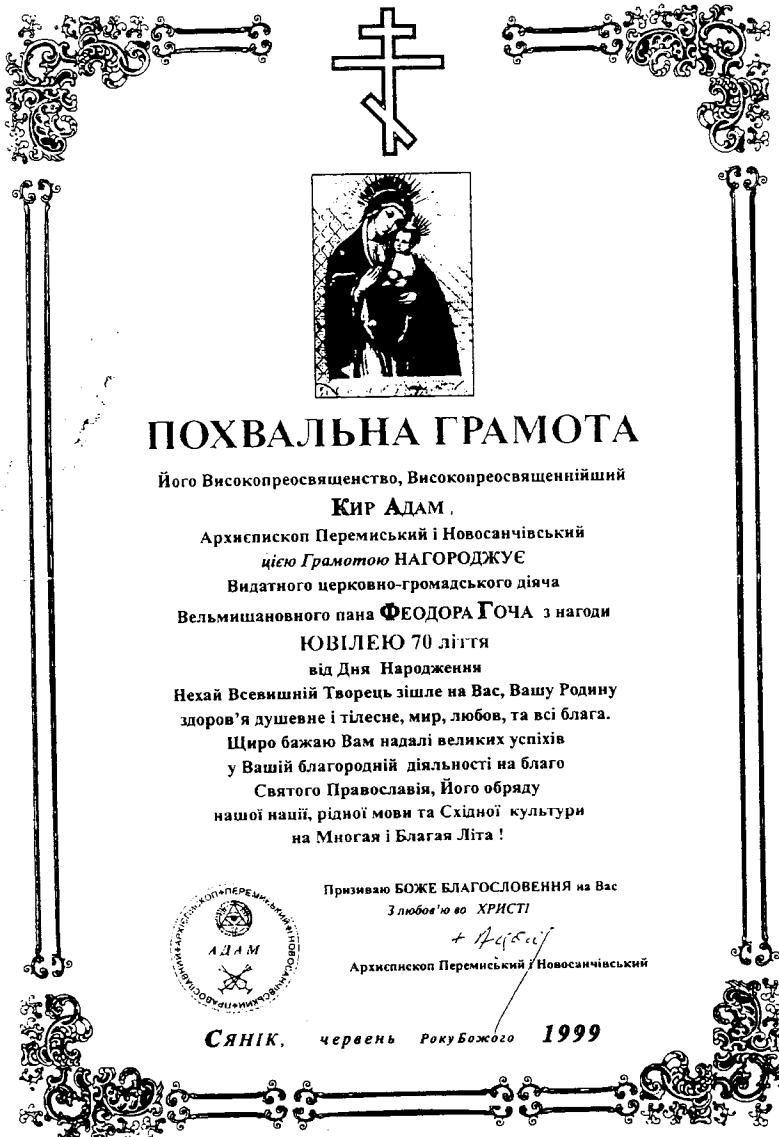
Дмитро Солинка.

До опису, поздоровлень і жычінь Д. Солинки для Ювіляря Федора Гоча в повноти долучатся Рада Музейного Товариства і Редакция Загороды.

Разом Ювілярьови співаме наше давне народне і церковне:

Многая і Благая Літа !!!

ВЫСОКО ПОВАЖНЕ ТОВАРИСТВО

В тім році Фецьо Гоч обходить 70 років од дня народження
и я буду барз щасливый, як Загорода надрукує мое
поздоровлення му.

Фецю – тату, Фецю – брате
Фецю – Лемку, куме Гнате
Хочу щырі тя витати
Не з якысом там дешятком
А з округлом шімдешятком.

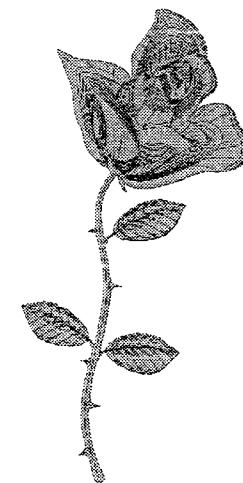
Дай ти Боже, щещя Фецю
И на гнес и на сто років
Боже помош і родині
Но и ціві Лемковині.

*Калуш 1999р.
Василь Шкымба з
Незнайової*

Юш до стівки не далеко
Робиш все не быле яко
Бо для лемка шімдешятка
Як для інших двадцятпятка.

Но і діти з онуками
Ждуть од діда правди знаной
Же то лемкы - мудры люде
А іх домом сут Бескіды
Жыют ту от спокон віків
И родили ту правнуکів.

Ищы мам я гнес надію
Же шывіт повіст
Лемкы жыют
Вшыткы вернут шя додому
Бо не видни нич никому.

И заквитне Лемківщина
На потіху Маришіну
Бо Маришя – то надія
Кума Гната – добродія.

WOJEWODA PODKARPACKI

Rzeszów, 25 czerwca 1999 r.

Szanowny Pan
Teodor GOCZ
Przewodniczący
Towarzystwa na Rzecz Rozwoju
Muzeum Kultury Łemkowskiej
w Zyndranowej

Szanowny Panie Przewodniczący,

Serdecznie dziękuję za zaproszenie na tegoroczne święto kultury łemkowskiej „Od Rusal do Jana”. Niestety, ważne obowiązki państowe nie pozwolą mi uczestniczyć w tym wydarzeniu. Liczę na Pana zrozumienie.

Korzystając z okazji pragnę złożyć na Pana ręce gratulacje dla organizatorów imprezy. Żywi nadzieję, że będzie ona sprzyjać integracji społeczności łemkowskiej oraz pobudzaniu w niej ducha wspólnoty i szacunku dla dorobku przeszłych pokoleń. Jestem pod wrażeniem tego wszystkiego, co dzięki Państwa osobistym staraniom i wysiłkowi całej społeczności łemkowskiej osiągnięście w pielęgnowaniu jakże bogatej tradycji.

Życzę Państwu zdrowia i wszelkiej osobistej pomyślności.

Z poważaniem

Zbigniew Sieczkoś

СПОМИНИ ЛЕМКІВ

Під розвагу молодшым „Загороди”.

*Розмову з людьми з наших сторін проводить Владек Максимович.
Глядайте нас під тим знаком - Дерево - і написом:*

СПОМИНИ ЛЕМКІВ

дальший тяг:

В. М.: Кілько років сте мали як сте ся выдавали?

Р. К.: То было в осени 1940 року. Я 7-го марця 1941 року мала бым 19 років.

В. М.: За кого сте вышли?

К. Р.: За Андрия Рищко з того самого села. Йому повіли, же сут дві дівки, може собі взяти котру хоче. Він выбрав мене.

В. М.: Чи Вас дахто сватав, приходили сватаре і торгувалися о віно?

Р. К.: Ніт, так не было. Весіля робила Євка. Мала єм кус лахів а ладу дали зробити. Тото весіля было юж тіж таке Боже ратуй, бо то было юж за Німців. Треба било старатися о палюнку і о вшытко.

В. М.: Як вышилисте за Андрия, десте мешкали?

Р. К.: В стрыка. Они мали коня а мы хотілися будувати, возилизме дерево. Але пришла за сходу війна і вшытко згорило і хыжа, зостала лем корова. Я мала товди юж двоє діти. Стрыйко тіж ся окалічыв, бо в найдени гранат вдарив мотиком та му одорвало руку, выпалило очи і помер.

В. М.: Чи газдівку принялиstu на себе?

Р. К.: Тота газдівка то била така, же припало нам лем 60 арив поля. Потім кус зме докупили, Як била регуляція землі, то достализме в єднім місці, бо як знаш – перши люди юж поїхали до Росії, та поля было юж дост.

В. М.: Были то вспомини з Вашой молодости до часу, коли пришло тото найгірше – війна і дуклянски фронт. Тепер кус повспоминайме тоты часы. Повічте мі як было в часі як Руски пришли – цисте были в селі в Тильові, ци сте ся сковали?

Р. К.: Вшытки люде ся хovali. Єдны під канал а други на Дзюрдзі в лісі. Як Руски пришли, я юж мала родити. Андрий

нашов якесе лужко тай ємся положила. Родила єм сама без акушерки, хоц ту було повно Руских з нима санітарки і дохторы. Они чули же я кричу, але я ганьбылася ім повісти, же роджу. Они мі потім гварили – чого ты нам нічого не сказала, бо они чули, же кричу. Былизме в якісій комірці а потім в пивниці. Андрій мав іхати до шпиталя завести там дашто істи сестром, бо они були ранни, але я гварю – та нигде неід, бо я сама боюся тепер зостати. Як дітина ся вродит то підеш. Вродилася дітина, завязали пупок, а ту зимно і мі і дітині. Ани где пеленьки випрати, ани неє што зісти. Так зме сідили цілій ден в тий певниці, бо на верху лем кулі свистали. Вечером гварю до тесьцьової – ідте загрійте воду бо треба дітину выкупати. Назберала трісок і якоси туту воду загрила, а ту впав якіси гранат, аж ся темно зробило. Якоси вмылизме туту дітину але біда, бо неє го до чого убрати. Пoderлизме якисы лахы і окрылизме дітину. В тий певниці сідлизме од середы до суботы. Потім Руски гварят, жебызме втікали з той певниці, бо ту буде великий бій. Вышлиизме з той діры але я не могlam ся рушати і зомліlam. Дітина мі впала, тай Андрій гварит – зостанеме, бо она не може іти. Зостализме в тій певниці. Была она з каміня, а на верху не было юж ани шпіхліря ани ниякого даху. Вода нам ся ліє але сідиме в тій ямі і гвариме, же як нас позабиват, то нас дахто найде і поховат. Пришли Руски і гварят, же я з дітином мушу втікатим. І так сіла єм на якіси віз навет без дощок і передостализмее до Завадки Риманівської. То юж на третє село і там єм ся затримала в теты. То юж была осін 1944 року. Была товды велика вода – вшытко ся топило. Была єм там пару днів але не могlam довго сідити – мушу вертати, бо там зостала друга дітина і муж. Якоси мя Руски перевели през туту воду таким автом што каноны возили. Страшні товды ляло, було окропне болото. Нашла ємся в якіси хыжы, а потім і моя родина і пішлиизме з мужом бандурки копати. Штоси зме накопали, але зас неє чым возити. Копали зме, бо як пережиєме, то треба буде в зимі істи.. Але копали і Руски, бо они тіж голодны. Андрій зробив якісу тарадайку але дав тяжкы колеса, бо лем такы мав. Заладувализме кус тых бандурок і я тягну а він пхає. Ту мя товче по брісі, мам великий біль, але тягну. Бріх мі спух. До шпиталя не можу піти, та і неє где. Істи не ма што. Гварю

Руским, же – я вам принесу молока а вы мі дайте даякой кашы для діти, бо нам вшытко зерно згорило. Так часом нам дашто підшмарили, же зме не вмерли з голоду. Там було страшне пекло.

В. М.: Руски пришли в 1944 році, Німці втекли в 1945 році. Повідже мі, чи банды приходили юж товды, чи аж як люде виїхали на схід?

Р. К.: Банда пришла 16 грудня 1946 року. Пришло польське войско там на вишні конец. Не знам як ся порозуміли, але і войско і банда кричали свуй, свуй. І товди спалили 12 хыж. Худобу яка ішы зостала по фронті забрали. І зас зачалося пекло. Так, як видиш, моі діти родили ся в найгірши часы. Єдно як пришли Німці, друге як пришли Руски. Вродилася під кулями – то була Ганя. Михав вродився в транспорті як нас везли на захід.

В. М.: Кілько родин було перед війном в Тиляві?

Р. К.: Товды було ішы 170 родин.

В. М.: Коли люде зачалися записувати до Росії?

Р. К.: Першы записи були в 1940 році. Част люди ся записала. Totы першы ішли з охотом. Potіm в 1945 році записувалися totы такы як комуністы, што були за Російом. Ale totы першы з 1940 року ся повертали ішы за Німця – хоц лем гдекотры. Такий Дзюрдзя вернув з родином і як пришов до нас, сів собі на канапі, зняв з головы шапку і повів – Боже, слава тобі жемся вернув назад до своєй хыжы. Я виджу то як гнеска. Товды вернуло хыбалъ з 10 родин. Potіm пішов tot Дзюрдзя другий раз в 1945 році, ale товды вернула з Німец його дівка. В 1945 році быв в нас такий єден Русский што гварив – где вы ся там так спішите. Там тіж domы попалены. Tu mate лісы, дерево та і на плечах можна принести. Tu ся скорше дачого доробите, але просив жебы о тим, же він так повів никому не бесідувати.

В. М.: А як то було з тым, што в 1945 році іх выганяли і довго тримали на стаціях?

Р. К.: З тым то було так. Они юж ся не записували, іх выганяли примусово бо не хотіли виїджати, то пришло польське войско і з домів выганяло. В Вороблику на стації іх тримали по два місяці. Ходили, мучили іх, а потім войско польське заладувало

люди до єдних вагонів, а худобу до других і товдь повезли – люди в єдину сторону а худобу в другу сторону. Зас ту в горах тоты люде што остали, пильнувало іх зас польське войско. За кошыня давали што пятый сніп. Мы кус ся тым поратували, бо свое вшытко мализме спалене. Чуда з нами ту робили і войско і банда польська. В 1947 році выгнали нас на західны землі, бо одтамаль выгнали Німців і по них зас треба було зберати з поля зерно. Ту на німецкы землі привезли Поляків зо сходу, бо ту було барз дуже засіяного поля в вроцлавскім, зеленогірскім, елењогірскім то жебы дахто не повів і съвіт не критикувал, же не можут того загосподарювати, то і Лемків там выгнали.

В. М.: Чи якстє приїхали на захід, були там іщи німецкы родины?

Р. К.: В Гуляві (тепер Чиншовіце) іх не було, але були в Маломіцах, бо в Маломіцах руске войско мало великій колхоз – барз дуже землі і там в тим колхозі робили Німці. Як мы приїхали на захід, то ліпши домы і газдівки юж позанимали осадники зо сходу. Нам доставалися лем такы рудеры без вікен, підлоги і двери. Ту навет гдекотры Поляки поженилися з Німками. Адамчык мав жену Німку, Юзко Шыманьски. Потім як ся руский колхоз розвязав, товдь вшыткых Німців деси вивезли. Зостали лем тоты Німкы штося поженили з Поляками. Мы ту тіж не мали ничего. Зберализме по лісі дошки і з того робили підлогу, лужка. В студни була здохла корова, така чорна з більм.

В. М.: В якім часі вас выгнали?

Р. К.: Нас выгнали в червці, 1-го червня 1947 року близьме в дорозі. Я була в тяжы і при кінци дороги, бо юж в Проховіцах вродилам дітину, Михала.

В. М.: Вернемеся назад до Тиляви. Яка част люди ся лишилап в Тиляві – пів села, менше?

Р. К.: За 170 родин што было колиси, лишилося може 20 родин. З Тильовои до нашого транспорту пішло 5 або 6 родин. Інши з Гирови - Параска, Павел, Андрей Герейчакы, Чухта, Вислоцка. З Ропянкы 2 родины. Доповням, же Вислоцки быв з Ропянкы а Кухта Михал з Королика. З Завадкы Римановской з нами приїхали Шваглы, Кавочки і Кобильски Семан. Котры мали своі возы то іхали своіма возами, а котры не мали то давало войско.

Семана Кобильского войско так збило, же го позбавили здоров'я. З нашых сторин дуже люди повезли на щецинске. Мы ся нигда не сподівали, же нас будуть выганяти. При кінци мая пришло до села войско. Казали опустити хыжу і іші побили. Мы сідили в такій хыжы з котрой люде в 1940 році поїхали на схід. Посіяли зміс там ярец, пшеницу, посадили бандурки. Моглибизме там добри газдувати. Але як нас выгнали, то там на насі газдивці сів таки Поляк, што його мама була з Барвінка а тато з Посады. Они забрали наше поле і нашы засівы. Мусиш знати, же там на заході мализме біду, голод, бо тото што забрали зме со собом то ся нам скінчыло, а ту тіж не було нич. Як в 1947 року надышли жнива то я сой подумала – поїхам сой до Тиляви, покошу зерно, дакус продам, кус змелю на муку і привезу на захід. Поїхало нас там три - Параска, Панька Паньталеона дівка і я з дітином на руках. Пішла ём до того газди што наше присів і повідам, же я приїджам з заходу ту до моїй хыжы на мою газдівку. Повідам, же бандурки і ярец то я тобі лишу, але пшеницу покошу і заберу як муку або зерно, бо там на заході голодуєме, а я мам троє діти. На початку ся згодив, але мав в гміні стрыка і пішов ся його порадити. Тамтот му казав піти на постерунок міліції і там оповісти. Він пішов, а мы пішли косити, бо взяла ём там косы до кошыня. А пішла тіж Кася, швагер, сестра і я і косиме. Смотриме, іде двох міліцянтів на остро з карабінами, паски під бородом. Приходят і гварят – “дзень добри”. Одповіли зме по польськи - дзень добри. А они – гдзе єст Катахина Рижко. А я одповідам – то я. А они – кто пані позволіл косіць збоже. Я се позволіlam, бо то єст мое. А они – проще з намі. Добже, ідземи. Ідеме коло Миляна то я ім гварю – Мілян теж нех ідзе з намі на постерунек – він ся згодив зомном, же я возму пшеницу, а він бандупкы і решту зерна. Пішов зо мнов і швагер – муж Євки бо думал, же ня юж замкнут або повісят, чи Бог зна што зроблят. Запровадили нас на tot постерунок, а там повно поліцянтив. Питаются – чого пані ту пшишла, кто пані позволіл косіць, пані не вольно. А я до них – кого забілам в Тилявє, кто пшеземнє умарл альбо был спальони. Гаровалам ту як конь, а як вам не залежи на мне, то може хоцяж на тим дзєцку. Вигналісьце нас там на захуд на чисте поля, то цо мое дзєці майом єсьць. Єдзом тилько зельоне пожечкі і срайом далей як відзом, бо іх так чисьці. I они до

мене а я до них, - хто голоснійше – страшна свара. Так єм ся дерла, жеби іх перекричати, же аж єм захрипла і през тыжден не моглам бесідувати. Мілян ся одозвал – я пуйде до тесьця і дам ці тей пшеніци і собє змель і забеж том монке. А я му гварю – Мілян – то єст моя пшеница і я се йом везме.

Тримали мя там зо три години. В кінци ім повідам – можеце мнє ту згладзіць. Моя мама ігли і руже спущевала жеби вас накарміць, а тераз пшишедлесь на муй майонтек і ёстесь такі герой. Жебись ведзал, же моя кшивда це не загжесе. А міліцянт мі гварит – чи ве пані, же пані збожжа стонд на захуд не вольно браць. А я му зас – а як би мі съостра дала, то теж не вольно. Так вольно. Но то на монце не бендзє напісане од кого та монка. Нарешті казали мі іти. А за мнов вылітуе Мілян і гварит – то юж се везь том пшенице. А я йому – хоцьбим і не взенля то йом спалье а тобе і так не зоставе, бо то моя праца. Вернулам, скосилизме, змолотили, потім продали. Взялам гроши, выбралам ішы цибулю, підобрали бандуркы, продадам і вёрнулам на захід.

В. М.: Чи тот газда до днеска мешкат в вашій хыжі?

Р. К.: Ніт, він ся побудував – жые до днес. Зробився дзядом. Як єм била другий раз, то споткав мя комендант міліціі Колянко і гварит – пані се стонд мусі винесць в цюонгу 24 годзін. Ма пані українскі довуд особісты, а не польскі. А я му повідам – а тоты што зостали якы мают доводы особісты, чи не такы самы. Я собе пуйде втеди як мі се бендзє хцяло. Потім як зме юж вернули в 1958 році, та зас єм го споткала. Але товды то єм му наплювала, кілько єм сама хтіла і што лем мі на мысель пришло.

В. М.: А тоты доводы коли вам давали?

Р. К.: По війні. Заберали стары, ходили і зберали метрики і дали доводы. Там в них писало – Русін, обиватель польскі. Не писало якой релігіі. Ой мала я з нима. Я на заході барз хворила. Достала єм астму серцову. Мій Андрий тіж лем в шпиталях лежав, діти хворіли. Дохтор повів, же треба на пару місяци одталь выхати. Товды нашы люде зачали юж писати поданя о повороты. Написализме того поданя і потім шовтыс принюс завідомліня, же можеме вертати. Але жебы вернути, то зас хтоси мусів посьвідчыти, же тя прийме. Но і таке

посьвідчыня дала сестра, бо ту ішы до того быв пас граничний. Якзме вернули то нее де мешкати. Акурат товды розвалився колхоз такий, што годували уці. Пішлам до Чайковского в Рільничім Банку в Кросьні і гварю ци в тий бачівці што юж була вільна, можна замешкати

Він нам позволив. Три роки мешкализме в бацівці. В літі як было тепло то сідилізме в такім павільонку, што на зиму колхоз там штоси привозив. Андрий зробив під деревами місце для пацят, таке огорожене без даху. Та нераз як пацята були голодны, то нам повтікали по полях, по лісі і треба було часом ів дві години іх глядати. Мализме юж три коровы і не було біди.

А НА ЯНА, НА КАРПЕЛЯ

А на Яна , на Карпеля
Зарізали хлопці теля.
Зак ся дівкы посходили,
Хлопці теля розхватили.

А на Яна, на Павлача
Зарізали дівкы гача,
Зак ся хлопці посходили,
Дівкы гача змолотили.

А на Яна, на Яношка
Коло огня дівок трошка,
Бо по кряках ся туляют,
Фраірочків сой глядают.

А вы, дівкы, не моргайте,
Фраірочків не глядайте.
Хоц вы ладны і моровы,
Мате очы, яко сови.

В. Хомик.

ЮВІЛЕЙ ЛЕМКОВИНИ

Того року припадат 30 – та річниця діяльності нашого лемківського ансамблю “Лемковина” з Білянки. 30 років діяня, то важни ювілей, бо і для чоловека то юж вік дозрілий. До того часу то юж покінчена освіта, здобыта практика, но якісі доробок особисти. Так смотриме на чоловека, але так теж мож гнес пізрити на нашу “Лемковину” з Білянки. Єдно што трудне до зрозумління а єст фактам – то час, котри так пильно і по тихи минув. Минув тот час і в моїм житю, а “Лемковина” яку єм запамятав з перших років ей діяня, до гнес зостала молода якби для ней час ся затримав. Не памятам котрого то було року як мої приятелі прислали мі повідомлення о тым, же “Лемковина” дає концерт в Зелени Гори. Сів єм рано до автобусу жебы приїхати на четверту годину по полуничні і послухати “Лемковину”, видіти ся з приятелями. Не важне було 400 км. в єдну сторону, важніший был голос “Лемковини”. Нашим людям в кождым часі был тот голос барз потрібни до істніння, до житя, до взмінніння битя серця, до оздоровлення. І так було все, де лем показалася “Лемковина”, там і повно наших людей. Так було і на кожди лемківскі ватри, кед приходив час на виступ “Лемковини”, брав єм на руки мою кільколітню дітину і пхав єм ся якнайближе сцены жебы переживати tot съїїв з блиска, слухати не лем ухами але і душом, суміньком, серцем і цілым своїм єстеством бо Лемковина додавала силы до житя, до ідентифікації, бо ото моя “Лемковина” і я, што походиме з того самого родового кориня, з той самой землі і з тых наших карпацьких гір. Хтів єм жебы і моя дітина, того голосу “Лемковини” нигда не забыла.

Знам дуже люди, котри іхали на Ватри до Бортного, бо там буде теж Лемковина. Але памятам час як Лемкам одобрапно Ватру в Бортним, а на сцені в Хдыни показалася інша “Лемковина”, тога зо Львова. Заблищаала зо сцени своїма строями, але одразу мож було видіти як єст велька, глубинна ружниця медже тыма ансамблями.

Тота, Лемківска з Білянки, вирросла ту, на наши земли, з твердого кореня, длятого може єст так правдива, натуральна, тамта львівска в барз богато здобленых строях не творит той нашой скромной людовости і не єст так оригінальна так в мельодії як і інтерпретації слова, а Лемкови все буде ближша наша гунька, лейбик, керпці але і тата лемківска дівчына і хлопец і їх мова і съїїв.

Лемковина з Білянки своїм істніњом в Польщы не лем одновила житя Лемків але тото житя оздоровила, а при тым што єст найважніше – одновила, вигляла з попелу нашу лемківську культуру а мож съїло повісти же і історию.

Може і длятого Ей істніня не вшыткым ся подабало. Кільо то раз насылано на діяня “Лемковини” розмайтых контролерив, кільо то раз прибувано “Лемковину” знищыти. Як видно єст то молоди, сильни організм – бо то лем 30 років – і знищыти ся не дав і не даст.

Пару слів о лідерах. Мої дорогеньки. Ярославе, Петре Трохановски, Павле Стефанівски, Феџу Гоч, братя Горошакы, і Вы вшыткы, котры в першым складі Лемковини не боялисця выйти на сцену в народовим строю з нашом піснью і мовом може навет і гнес сами не даціяте якє велике діло зробилисте про Лемків, для Лемків і о Лемках.

Лев Толстой повів же: “культура єст єдным з чынників єднання люди”, “Лемковина” з Білянки не лем притягнула, єднала самых Лемків, але показала тых Лемків і ту, людям в Поліці і шырокым съіві. То Вам, тым одважным людям належыться гнес нискій поклон.

30 – років то молоди вік. Съїївайте Лемкам і вшыткым людям не лем наступни вікы, але аж до кінца съіві, бо так довго як будеме бесідувати і съїївати по своіому – будеме істніти і будеме знаны серед інчых народів і най дальше Ваш съїїв додае Лемкам силы до житя і думы зо своіого походжыня. Керивництву, старостом і членом Лемковини жычу більше жычливых і щедрых люді, шырокой і ривной дороги жебысте дальше могли презентувати нашу прекрасну лемківскую культуру. Многая Вам літа і щасливой Вам дороги.

Ярослав Зволінскі

Лемковина на святі в Зиндронові

ДІДОВИ ДІМ

Дідо мій мав дім, великий, деревяний
З грубих, ялицьових швали збудувани
Швали з однієї сторони були тесаны
А шпары в сіннах мохом запханы.

На дому діда були дахи деревяни
А латы на криках обиты гонтами
Повала з дошок більших зроблена
І підлога грубими дошками стелена.

Не величкі вікна і вікнениці
Широкі двері з грубої столярки
Все замъканы на завалюрку
На ганку місце для гваджениці.

В кутику хижки були два пеци
Тот зо шпаргетом, до готовуваня
І з великом капом, де хліби все печут.

Попрез челюсти втікає дим з пеца
аж до комина
Погрібач, лопата і долга кочерга
То дрібнина газдьнина
В хижки під сіном шлюбанок складани
А в куті були величкі куфери малювані.

На двох сіонах, геть під повалом
Моц образів, ріжких святих
За образами стары метрополі
Так було всяди, зарівно в бідних як і в
богатих.

Вечером дідо при пецу сідали
Свої пригоди оповідали
Діти слухали і втіха була в ціли родині
Спокійно си жили на Лемковині.

В величким пецу мама нам впекла налисники
То палята комперяни на листочку
капусцяним
Часом по верху маслом смаруваны
Добри були, смакували, бо булочок мы не
мали.

Добри було, хоць бідненько в наших горах
Росли діти як ялички при родині
Не забуду того життя щасливого
Як ся жило, там на мої Лемковині.

Я. Зволінські

ЖЕБЫ ПЛОДЫ НАШИХ ОТЦІВ НЕ ПРОПАЛИ

Як тот час скопро летит. Здавало бы ся, же не так давно нас выгнали з наших домів з Лемковины, бо іщи дуже заховалося в наши памяті, а ту од червця 1947 рока мигло 52 роки. Приходит час жебы пізрити за себе і мышлями перешлідити перейту дорогу. Вирошли нам діти, внуки, юж ту на обчи земли. Они часто просят – оповічте діду, няню о вашим селі в горах, о людях, о звичаях. І не раз сами ся дивуєме яка то не збадана генетична сила творить потребу довідуватися о своїх родових коренях. Але нашим молодым людям треба часом тіж припомнити, не забывайте про своє бо і памяток по Лемках ешт штораз менше.

Потішамеся, же од пару років ідеме якісом рівнинком. Можеме гнес писати по своєму вершы і оповіданя, можеме видавать книжки, можеме юж і похвалити ся доробком видаєвничым. Од 1991 рока Лемкы написали і видали 16 книжок о барз широким перекрою тематичным. Єст серед них добра поезия, єст проза, істория. То юж доробок зауважаний не лем през нас самих але так польських як і заграницьких науковців і критиків.

А час, втіче нам барз скоро і треба ся спішти жебы надрабляти страченых кількадесят років, жебы молодому поколінню переказати як найбільше про нас самих але і о наших горах, наших селах. Дуже гнес пишут о Лемках і не Лемкы і видають о Лемковині штораз більше книжок. Сут серед них і таки книжки в которых усильно доводиться, може ліпше повісти вмовляться, же до 14-го століття на Лемковині не було ани наших сел, ани жадных Руснаків чи Русинів, ани нашого славянского церковного обряду лем всяди не мы а дахто. Юж не раз прібувано затерти по нас сліди і якоси никому ся тово не удало і майме надію же никому і николи ся то не удаст. Але час і нас нагліт. Треба нам описувати нашы села і вшытко што з історії нашого села памятаме. Такы описы будут обороном нашого істніння на наших землях.

Барз пильном потребом ест утвориня нашой Лемківской Бібліотеки. Мусиме мати таке місце де мож бы найти ВШЫТКО О ЛЕМКАХ. Люде молоды і старши, котры інтересуються Лемками знают як трудно найти стары документы о Лемках, а з другой стороны відомо, же в приватных домах наши люде мают цінны книжкы, документы і знимкы котры переказали бы до такой лемківской бібліотеки, до такого архіву, до такой спільнай скарбницї.

Таку скарбницю мусят Лемкы мати в горах жебы охоронити кождий старий документ, книжку, mapу, знимку. Нашы праділове, дідове, няньове створили на наші Лемковині вельке богацтво культурове, побудували церкви, школы, бурсы, през вікъ оборонили нашу культуру, гнес хоц зме розшмарены по цілі державі в Польщі і по цілім світі мусиме дальше творити і зазначыты свій час в нашым істніню - жебы плоды наших отців не пропали.

Ярослав Зволінський

Фот. арх. Музей в Зиндронові

DOLA RUSNAKA

Dolo Rusnaka dlaczego jesteś taka
powiedz dlaczego żeś taka
dlaczegoś tak bardzo nas pokarała
z ojczystej ziemi wygnała.

Dolo Rusnaka dlaczego žeś taka
dlaczegoś nas prześladujesz?
my rozrzuceni smutni że giniemy
ty tego nie czujesz?

Dola Rusnaka od dawna taka
zawsze skromna trudna i biedna
jeszcze krzywa i też garbata
jak wielbłąd w pustyni podobna.
Przywiodła przodków w puste
Karpaty

i tam ich zostawiła
gdzie oni ciężko wciąż pracowali
i biednie zawsze żyli.

Pracowali ciężko w górach Karpatach
Kamienistą ziemię orali
Budowali chaty piękne cerkiewki
Rzemiosło różne znali.
Spokojnie oni sobie tam żyli
krzywdy robić nie znali
któ przyszedł do nich to przyjmowali
w potrzebie pomagali.

Żyli Rusini w górach wiekami
nikomu nie dokuczali
a rządy jakie były nad nami
rozkazy wykonywali.

Rządzić oni nie pragnęli
wyższości w sobie nie mieli
tylko sobą być to oni chcieli
Rusnakiem-Łemkiem zawsze byli.
Tak żyli w górach Rusnacy-Łemky
Bogactwo mieli w przyrodzie
a zdrowie i siłę w chlebie owocach
w powietrzu i zdrowej wodzie.

I cieszyli się dolą Rusnaka
bo mieli zdrowie robotę
a ona potem się zachwiała
i wygnała jak macocha sierotę.
Dolo Rusnaka nie bądź wciąż taka
zmień się! bądź Łemkam łaskawa
a oni za to w niedzielę i święto
powiedzą - Bogu i Tobie Sława.

MICHał OLEŚNIEWICZ

ПІД ЛЕЖАЧИЙ КАМІН ВОДА НЕ ПІДЕ

Юж півторіча минуло, як корінни жителі Лемківщини насильно були вигнані з своїх власних, споконвічних земель, оселів і розселені по Україні та півночно – західний Польщі. Як в співанці – „лемко я єм лемко – нас порозселяли от Одри до Дону – чи ся іщи верну до свого дому”.

І от юж півторіча чекат лемко той днини – чи ся іщи верне до свого дому.

До 1990 року неможливо било навет і помислити, але пришов час і лемки загадали.

Зараз в областях України, іщи не повнотю, організовані обласні і районні товариства Лемківщина, а в селах осередки.

В 1997 р. на другому Всеукраїнському конгресі лемків, який був проведений в Ів-франківську, обрано колегію товариства Лемківщина в Україні. Значит што лемки мобілізувалися, як в поговоріці мовиться – вшитки лемки до купи.

На тому конгресі були приняті рішення і зверненя до українського і польського урядів і в Організацію Об'єднаних Націй. Здавало би ся, што організаційні заходи проведени, треба братися за роботу.

В зверненях до урядів заложені питаня одрідання Лемківщини, лемківської культури, спрощеного проїзду через границю, для одвідування рідних та опорядкуванню батьківських гробів, повернення лемків, які би хотіли, на свою вітчизну.

Поставлено питання, перед урядом, приняти нашу делегацію. По просьбі Об'єднання Лемків в Польщі, іщи в 1992 році нашим проектантам п. Валевським С. С. Бил виготовлений і доставлений об'єднанню, проект будівництва в с. Ждиня палацу Культури Лемківщини де билася можливість проводити не лем співочі свята, але і розміщення в ньому Світову Федерацію Лемків і други лемківські організації. На жаль тата важна справа заморозилася по

причині отсутствія фінансів. Мишлю же Правлінню Світової Федерації Лемків слід заняться том важном справом, а цік помислити і открыти в Горлицях рахунок в банку для сконцентрування спонсорських і других надходжень для фінансування того будівництва.

Побудувати згаданий об'єкт єдному Об'єднаню Лемків в Польщі не під силу.

Такий крок послужить започаткуванню одрідання Лемківщини. Для виконання такої важкої справи, як одрідання Лемківщини треба веце активності з боку нашого лемківського населення, а створенням лемківським органам веце рішучості. Цік потрібно веце контактувати зо вшиткими лемківськими товариствами і практикувати проведення спільних засідань на яких находити путі об'єднання лемків і в цілому одрідання Лемківщини з поверненням лемків на свої прадідивски землі та повернення їм маєткових справ і одшкодування.

*Член правління Ів-франківського
Товариства Лемківщина
Копистянський.*

Фот. арх. Музей в Зиндранові

POSZEDŁEM PO ŚLADACH OJCA

Na samą myśl o Jaworznie czułem potrzebę zobaczenia byłego Centralnego Obozu Pracy w tym mieście. Póki ojciec żył, po cichu, w duchu myślałem, czy byłoby możliwe zobaczyć obóz, w którym był więziony. Myśl ta chodziła za mną dniem i nocą, ale wtedy można było sobie tylko pomyśleć. I nareszcie, w 50 rocznicę Akcji "Wisła" udało mi się to marzenie zrealizować. Była to najlepsza okazja, by wyruszyć w drogę do miejsca, o którym kiedyś mówiło się tylko po cichu. Niektórzy byli więźniami tego obozu wcale nie chcieli rozmawiać o nim. Machali tylko ręką. Pamiętam, że mój ojciec przez 30 lat nie chciał wracać do tego tematu. W latach 70-tych złożył sprawę w sądzie w Krakowie upominając się o odszkodowanie za utratę zdrowia i krzywdę moralną. Sąd orzekł, że to sprawa przedawniona (orzeczenie jest w moim posiadaniu)

Do Jaworzna wybrałem się w niedzielę 10 maja 1997 roku. Jadąc przez miasto pytałem miejscowych ludzi których można dojechać do byłego obozu i cmentarza, gdzie pochowani zostali zmarli i zamordowani więźniowie. Bardzo byłem zdziwiony, gdy szereg zapytanych osób odpowiedziało, że nigdy o czymś takim nie słyszało. Dopiero nadjeżdżający patrol policji pomógł nam i wskazał drogę. Zastanowiło mnie to, że nikt do tej pory nie zatroszczył się o oznakowanie drogi na teren byłego obozu i do cmentarza.

Gdy dochodziłem do miejsca, gdzie zaczynał się dawniej obóz, zdumiałem się, bowiem na miejscu dawnych baraków nie znalazłem ani jednego, który byłby pamiątką po kilku tysiącach więzionych ludzi. Na samym osiedlu nie było ani jednej tablicy, ani jednej wzmianki informującej o tym, co się tam stało. Po dawnym obozie znalazłem tylko fundamenty budynku strażniczego. Dalej była już tylko droga do cmentarza, na którym chowano zmarłych i pomordowanych.

Dawniej był tu las. Cmentarz odtworzono dopiero kilka lat temu.

Oczami wyobraźni widziałem mojego ojca na tle więzieniowych baraków. Długo stał w tym miejscu zamysłyony. Przypominały mi się słowa ojca, który po okresie milczenia opowiadał naj-

pierw rodzinie, a potem i innym o tragedii przebywających tu więźniów, o biciu i głodzeniu za to, że było się Rusinem, czy Ukraińcem.

Ojciec nie dożył "cieplejszych" dni, kiedy można już było mówić głośniej, a nawet pisać o tamtych przeżyciach. Wrócił wyniszczony fizycznie i psychicznie, po sześciu miesiącach niewoli, bez orzeczenia i udowodnienia winy. W ciągu kilkuletniego istnienia tego obozu zginęło i zmarło ponad 160 osób. Wśród nich był nasz sąsiad z Olchowca - młody dwudziestoośmioletni Jan Moriak.

Droga wiodła przez gęsty las i ciągnęła się daleko. Na dużej polanie znajdował się centralnie ustawiony, wysoki, brzozowy krzyż. Wokół niego urządzono symboliczne mogiły, bo o ile mi wiadomo, nie odszukano właściwych miejsc pochówków. Byłem zdziwiony, bo słyszałem, że miał być odsłonięty duży pomnik, a nie zobaczyłem go.

Mogiły zasiane były wieńcami i zastawione palącymi się zniczami. Wokół znajdowało się już wiele przyjezdnych osób, czekających na liturgię. Obecni byli księża kilku obrządków. Liturgię odprawił ks. Biskup Jan Martyniak, a kazanie wygłosił były więzień tego obozu - ks. mitrat Stefan Dziubyna. Część przekazanej przez niego historii obozu utkwiła mi w pamięci. Przypominały mi się słowa ojca, który wspominał z wielkim trudem straszne chwile.

Prezydent miasta Jaworzna przekazał w swoim przemówieniu informację, że jeszcze w tym samym roku stanie pomnik pamięci tamtych ofiar i wydarzeń.

Po zakończeniu nabożeństwa i modlitwie za zmarłych, gdy wokół grobów zrobiło się luźniej, podszedłem trochę bliżej, aby uczcić pamięć Jana Moriaka. Zginął tylko dlatego, że gdy był bardzo głodny, porwał z taczek surowego buraka. Został skatowany przez więziennych dozorców. Umarł młodo, daleko od swoich krewnych i daleko od swojej ziemi. Pochowano go na obcej ziemii, przykryto żółtym piaskiem. Niech mu ta ziemia puchem będzie...

Ojciec mój miał więcej szczęścia - przetrzymał i wrócił do domu, ale już do końca życia nie powrócił do pełni sił.

Spotykając się z byłymi więźniami tego obozu pochodzący z Olchowca, widzę jak musieli być silni i wytrwali, by przeżyć 6 m-cy ciężkich dni i nocy - tyle trwało śledztwo w ich sprawie. Było to w styczniu 1948 roku, w Jaworznie pozostało dłużej wielu ich współwięźniów.

Dziś po tyłu latach, rząd RP nie zdobył się na żadną rehabilitację i zadośćuczynienie dla tych, którzy byli tu niewinnie osadzeni.

W Jaworznie więzieni byli następujący mieszkańcy Olchowca:

Teodor Romańczak (Pajzin) (35)	- zmarł w Olchowcu
Jan Romańczak (Pajzin) (35), syn	- zmarł w Olchowcu
Michał Romańczak (Pajzin) (35), syn	- zmarł w Olchowcu
Michał Buriak (Broda) (36)	- zmarł w Polanach
Stefan Buriak (Broda) (36), brat	- żyje w Tylawie
Mikołaj Moriak (Kozak) (44)	- zmarł w Bóbrce
Michał Gabło (Lejko) (59)	- zmarł w Olchowcu
Mikołaj Moriak (Bajtko) (73)	- żyje w Tylawie
Jan Moriak (Bajtko) (73), brat	- zmarł w Jaworznie
Michał Moriak (Bajtko) (73), brat	- zmarł w Olchowcu
Jan Romańczyk (Pregun Czarny) (79)	- zmarł w Olchowcu
Andrzej Gabło (Gałajda) (89)	- zmarł w Olchowcu

(W nawiasach podano przydomek mieszkańca i numer jego domu)

*Mikołaj Gabło
(Przedruk z "Magury" 98)*

Фот. арх. Музей в Зиндранові

ВСЕ ТІ ТАК НЕ БУДЕ

В давних часах біда была.
В кождім селі корчма была.
Люде корчму не минали,
Свою працю пропивали.

Марин Ваньо быв барз бідний,
Не міг з біды вийти,
Гроша не мав, в корчмі сідив,
Не міг ей обйти.

Діти малы го обсіли,
Не быв кто робити,
А ту хліба треба было
Малых накормити.

Думав Ваньо, чом го біда
Не хоче лишыти,
Пішов просто аж на Венгры
Бачі ся радити.

Бо на Венграх старый бача
Знав поворожыти
І вшелякы тыж хвороты
Зільом вилічыти.

І коровам тыж потрафив
Таке зіля дати,
Же босоркы юж не могли
Іх молоко взяти.

Просит Ваньо: пане бачо,
Дашто мі поможте,
Бо ня біда не опущат,
Дашто поворожте.

Слухай, Ваню, гварит бача,
Як ті ворожыти?

Не сід в корчмі і перестан
Паліночку пити.

Рано вставай, пізно лігай,
Так як іншы люде.
Щиро працуй, корчму миняй,
Біда од тя піде.

Ту од мене маш табличку,
Читай ты і люде,
На ній слова написаны
“Все ті так не буде.”
Прибий собі над дверями,
Най ті так ворожыт,
Же каждого біда лишыт,
Хто корчму одложыт.

Вернув Ваньо назад домів,
І послухав бачі,
Лишыв корчму, взяв роботу,
Было му іначы.

Штораз ліпше проходило,
Біды юж не стало,
Діти съты і одіты,
Нич не бракувало.

Пішов Ваньо знов до бачі,
Щиро му дякує,
Же таблички над дверями
Юж не потрібус.

Слухай, Ваню, гварит бача
Най табличка буде,
Бо хоц біда тя лишила,
Все ті так не буде.

Миколай Буряк

ІСТОРІЯ ПОЛЬСКО - УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Розглядаючи українсько – польські культурні звязки слід зауважити, що вони мають глибоку багатовікову історію, що корінням сягає у 10 століття. Численні контакти Київської Русі і Польщі засвідчені на сторінках Повісті Временних літ, Галицько-Волинського літопису, інших давніх східнослов'янських джерел. Цінні матеріали містять польські хроніки Галла Аноніма – польського хроніста кінця 11ст. А також польські літописи.

У 992р. між Польщею і Руссю було укладено договір – міра та любові-, що в політичній практиці середньовіччя вважалося початком міждержавних відносин. На взаємних стосунках між Україною й Польщею позначилися такі фактори, як спорідненість походження, мовна і культурна близькість. Водночас Київська Русь і старопольська держава – це різні полюси у розвитку слов'янських культур.

На Русі мовою письменства була старослов'янська, у середньовічній Польщі- латинська, культура Русі розвивалася у руслі православя, а Польщі – католицизму. Ці фактори, безперечно відбилися на розвитку національно-культурного процесу обох країн.

Основну роль у процесі культурного спілкування українського і польського народів довгий час виконувала література. Літературні звязки активізувалися у 16 ст., коли поступово почав руйнуватися бар'єр між візантійсько-слов'янською і латино-слов'янською культурними традиціями. У 16 - 17 ст. в українській літературі поширюються ренесансні і реформаційні ідеї. Українські та польські гуманісти гуртувалися навколо Krakівського Університету і Замойської Академії.

Замойську Академію – світський навчальний заклад у м. Замості заснував 1594 р. державний військовий діяч українського походження Ян Замойський. Академія

призначалася для польської та української шляхетської молоді. Академія мала велике значення для розвитку освіти на польських та українських землях. Серед випускників Замойської Академії – ректор Київської Братської Школи, поет, філософ Касіян Сакович, церковний діяч і письменник Сильвестер Косов, ректор Києво-Могилянської колегії Ісайя Трофимович-Козловський, поет Григорій Бутович та ін. Петро Могила у предмові до Тріоді високо оцінив внесок Замойської Академії у розвиток української культури і науки.

Одним із засновників польської гуманістичної поезії вважається Павло Русин з Кросна. Видатним діячем східнослов'янської культури доби відродження був Станіслав Оріховський-Роксолан.

Українська історія, культура, фольклор мали велике значення для творчості польських письменників таких, як С. Кльоновіч, Ш. Шимоновіч, брати Симон і Юзеф Зиморовичі, Ян Кохановський, М. Рей та ін. Близько 20 р. прожив в Україні польський письменник Ю. Крашевський. Йому належить цикл повістей з життя українського села „Уляна”, „Хата за селом” та ін. Широко звучали українські сюжети у творчості польського письменника Ю. Словацького „Українська дума” та „Срібний сон Соломеї”.

Чільне місце в українсько-польських культурних звязках займає творчість Т. Шевченка. Кобзар добре знав польську літературу, був знайомий з творами А. Міцкевича, С. Гощинського, Є. Желіховського та ін.

У творах Т. Шевченка широко подана польська тематика „Гайдамаки”, „Полякам”, „Гамалія”, „Бува в неволі іноді згадаю”. Серед його друзів і знайомих є імена польських діячів культури.

Видатний діяч української культури І. Франко уперше почав науково досліджувати звязки української та польської літератур. У Львові 1894р. на зізді польських письменників і журналістів він виголосив реферат

“Взаємодія польської та української літератур”, у якому розкрив основні етапи розвитку двох літератур.

I. Франко писав статті прольською мовою, співпрацював у польській пресі, через яку ознайомлював польську громадськість з українською літературою, проблемами українського суспільства та культурного життя. Йому належать цікаві дослідження про творчість А. Міцкевича, С. Гошинського, Б. Пруса, він був знайомим з В. Орканом, Я. Каспровічем, до нього писали А. Свентоховський, Е. Ожешко, С. Жеромський, Ю. Савицька та ін. Відомі польські письменники.

Поряд з літературними розвивалися українсько-польські мистецькі звязки. Особлива роль у розвитку музичних взаємин України і Польщі належить Ідзіковським – родині українських та польських видавців. На сценах українських театрів йшли опера і балети, виконувалися симфонічні камерні твори польських композиторів С. Монюшка, Ф. Шопена, М. Карловича та ін.

Українсько-польські звязки розвивалися також у сфері образотворчого мистецтва. Творча праця українських і польських митців позначилася на художньому оздобленні театру опери і балету у Львові.

В Україні часто виступають театральні і музичні колективи Польщі, організовуються фестивалі польських кінофільмів. Для задоволення культурно-освітніх потреб прольського населення, що прживає в Україні створені школи з польською мовою навчання, видаються підручники польською мовою.

У сучасних умовах поглиблюються демократичні процеси, що відбуваються в Україні і Польщі, культурний діалог йде висхідною лінією, активно впливаючи на розвиток національних культур обох народів.

M. Варянка

О ГАНЧОВІ И ГАНЧОВЯНАХ

Ганчова, то єдно из тих сел на Лемковщині, што розложилося меже горами о невисоких хребтах, пороснених ялицями, соснами и буками. Управны поля уносятся там, начинаячи от ріки Ропки постепенно в гору, потім зачинаются гірські взнесения, на которых розпростертася пасвіска, где ише перед первом світовом войном выпасано не лем коровы, телята, уці, але и волы. Свідчыт о тім и та співанка, што дівчата идучи на презень з волами, так радісно співали:

*Пасва бы я волы,
Але з волярами,
Бо сама ся бою
Бо меже горами.*

Ганчова належит до тих сел, где грамотніст юж в другій половині 19-го віка била висока, бо Ганчовяне дбали за школу. Выстарчит посмотретьи ся на шкільный будинок, величавый, світлый, як на убоги хижі селян, сбудуваний іши в 1881 року, жебы переконатися о правді повышшого твердженія.

В Ганчові бере початок славный на цілой Лемковщині род Дуркотов, а в другой половині минувшого столітия из ганчовских дітей выходят учители и священники, як о. Михаил Фецица, о. Пирог.

По первой світовой войні отновлено в Ганчові читальню им. М. Качковского, при котрій повстал театральний кружок и хор. Завдякі великой посвяті и трудам родины учителей Вислоцьких, театральний кружок працувал с великим успіхом, а хор ганчовской читальні под проводом Д-ра Романовского из Львова виступил с концертом на Всемковском Талерговском торжестві в Шквиртном, в літі 1936 року. Іще днеська звучыт в ухах любима співанка хору:

*Ци є в світі молодиця,
Як та Анця білолиця,*

*Ей повічте добри люде,
Што то со мном тепер буде.*

В центрі села на площаді по днешний день стоїт і краснеся гранітний пам'ятник построєний в 1938 році, в пам'ять 950-ліття Крещення Русі.

Однак моїм заміром єсть описати минувшоть, хоць и до истории треба вертати, бо она єсть учительком життя.

Хотіл я натоміст, повіси дашто о теперішньої Ганчові, с літа 1957 року. Повіст дакто як то приде. Преці Ганчова разом зо вшиткима іншими селами на Лемковщині перестала існувати іще в 1947 році.

Так, перестала, але тепер ожива, бо там вернуло зо Західних земель 22 родини, котрыя поволи отновляют життя Ганчовы^с перед виселення. Тоты родины привертают Ганчаві облик села, дбаючого о господарку, домы, школу, а навет и церковь. Ганчовяне с великим енергіом и ентузиазмом забераються до одбудування економичної вартості своїх господарств, с чого будут мати користь и радость не лем они, але и держава. Поля не будут світити пустками и заростающими ядовицями, перелогами, а будут родити зерно и компери, давати пашу для худобы, хоць треба признати, же для повногоза господарения Ганчовы треба бы ище тых двадцет пять родин Ганчовянов, што ище живут на Заході.

Але не вшитко єсть так ище добре, як бы ся выдавало на перший взгляд ока. Ганчовяне чуют жаль до горлицьких урадников, котрих трактуют за горожан уж не другой, але третьої категорії. Ісли навет поминути численны перешкоды лагідно то назавшы, якы им ставлено в Горлицях при полагоджынью справы повороту, форму отношения до Ганчовянов, ісли навет поминути усилия повернення назад трьох родин з вагонами назад на захід, то юж дивным есть, чого денекотрим из них при поділі земли по розпаді виробничого кооператива не отдано власных господарств, а приділено им што найгіршы кусники в ріжных, навет пятьох пунктах села. Навет то есть не згодне с вимогами рациональной рольной господарки.

В Ганчові юж перед войном послі комасации не было розшмареных по цілом селі господарств. Ганчовяне звідуються сами себе – ци може мame даякы вины против нашей державы, против польского народа. Бо єсли переслідити остатны роки ганчовской истории, то треба бы бесідувати не о вині, а о чомси противном. Бо посмотрите.

В Ганчові жило ище с-перед першої світової войны кілька польських родин. Співживться с тими родинами было доброе, нормальне, так в школі як и в штоденном житию старших людей. Ганчовяне кумалися с тими родинами, приязнилися, А може в часі гитлеровской окупации тото отношение до польских смінилося. Нич подобного. Было таке same, як и перед войном.

На листі Лемков предзначенах до арештования нашли ся и Ганчовяне, учители Алексий Вислоцкий, Александра Вислоцка, Петро Фецица. От гестапівских куль гинут молоды Ганчовяне Александра Вислоцка, Мирослав Вислоцкий, Николай Дуркот...

Александра Вислоцка, популярна звана Сашка, помимо што гестаповски псы шарпали ей тіло на куски, не видала никого с організации, а знала о сотках людей. Згинула, як легендарний герой в борьбі с нелюдскими гитлеровскими угнетателями-катами. Зараз по приході Советской Армии, хлопці ганчовски, разом с молодыми мужчинами інших сел Лемковщины масово вступают в ряды той Армии, (до польской армии не было в том часі ище вербунку) и берут участь в боях о освобождение столиці братского ческого народа – города Праги. Гдекотры из тых там положыли свои молоды жытья в жертву свободы славянских народов.

Ганчовяне не зражаются трудностями, хоць як они суть прикры, бо сдають собі справу с того, што без покорюванья трудностей в житию, нич не можна осягнути. Тішатся свойом землицьом, всходячым с-над Плазин (найвищий гребет гор, в Ганчові) солнцем, котре што дня так ласково сіє по ганчовских полях свои золотисты лучы, тішатся безчисленными звіздама, што в ночи покрывают ганчовске

небо, тішатся хрустальному річком, що несе свої нераз, взбурені води з Высови, даліше до Устья, Климковки, Лосі....

Тішатся потоками, лозином і вільхами, що покрили до непознання Ганчови середину села, тішатся навет каміньом, котрого так багато в Ганчові, тішатся своїм здоров'ям, бо гварят, що і сердця гденекотрих уж не болят і інші хвороти набыты на вигнанню пропадають.

Коли перші букові листки зазеленілися під Дільцомы Ганчовяне спішили там щоби обцілувати тоти листки...

І не дивно, що коли в ганчовській уютній і забутій церковці ходь до середини через згнилій дах лієся дощ, по раз перший в том році розлеглася радосна пісн Христос Воскресе – Ганчовяне плакали, плакали і співали...

Співають они не лем в церкви. Співають на забаві, на дворі, на поля, в лісі, бо спів выражат чувства их непобідимой любви до рідной земли, лісов и гір.

Горы наши, горы наши,

Горы наши Карпаты,

Никто не знат, никто не знат,

Ей кілько вы в нас вартате.

Кто, зрештом, може забути і описати глубоки, незмірны переживания і туго радість, які товаришили людям, котри по десятирічній туті верталися на землю своїх дідов – прадідов. Звичайний чоловек не може. Треба на то поетов.

Осиф з Марківця

Од Редакции:

Так описав Ганчову Осиф з Марківця в 1958р. Од того часу село ся змінило, змінило ся та же життя Ганчовян. Наши читаче радо бы познали дальшу історию села Ганчовы. Може дахто схоче ей описати, барз просиме. Будеме ради.

BATRA В ГУТИСКАХ

В чарівному куточку карпат Тернопільщини меже лісами розкинулось мальовниче село Гутиска яке горами покритими лісом, пахучим квітом на полонині та жерелами холодної кришталевої води напоминає Лемківщину.

Саме тут по ініціативі Товариства Лемківщина в Тарнополю та допомоги обласної влади і сільської Ради вирішено провести 4-5 червня Крайове свято культури Лемків тобто Лемківську Ватру на Україні.

Невипадково обрали для Ватри село Гутиска, бо ту більшість мешканців то переселенці з Лемківщини, а в Тернопільській області живе чи найбільше депортованих Лемків.

На ватряному полі збудовано гарну сцену а коло неї розставлені шатра, та інши приміщеня необхідни при великому скупленню людей.

На ватру Лемків в Гутиска прибули тисячі людей ріжного віку на автобусах, автомашинах, роверах і пішо з Тарнополя, Львова, Івано-Франківска, Черновець, Закарпаття та інших міст і сіл.

Урочисто відкрив Крайовий Фестіваль Лемківської Культури голова орг. комітету Ігор Дуда. Гостей витали керівники області, району та сільради.

Під звуки гимну підняли державний прапор та запалили ватру. Молебен правили спільно православні і греко-католицькі священики.

Зворушливими були виступи лемківських художніх колективів з Тарнополя, Івано-Франківска, Львова, Калуша, Борислава, Дрогобича та сіл, які переплітались виступами солістів, дуетів тріо та соковитим лемківським гумором. Приємно було видіти молодіжних та дитячих колективів в лемківських строях.

Кромі концертної програми проводились конкурси
-лемківська панна
-лемківська бесіда
-знання історії та культури лемків
-лемківський гумор

Організували виставку старих книг, фотографій, різьби, проекти і пам'ятника депортованим лемкам.

На два дні Гутиска були столицею лемків на Україні особливо культури Лемків де стверджено, що лемківська культура то перлина загально української культури.

Лемківську культуру мило спринимают вшитки народи, що живуть на Україні.

Русаля в Зиндронові, Фестивали Лемківської культури в Гутисках, Михайліві, Свиднику, Меджілабірцях, Бардійові, в США дають надію і віру що не пропаде наша культура, традиція, бесіда, пісня і буде сприяти відродженню релігійного і культурного життя на рідній Лемківщині.

Петро Когут.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

З жальком повідомляме же з рядів лемківських діячів дня 7 липня 1999 рока в Зелени Гори одышов на

вічний спочинок

ЯРОСЛАВ МЕРЕНА

уроджений в Фльоринці.

В жалю і смутку лучиме ся з родином.

Приятелі і редакція загороди.

"OD RUSAL DO JANA"

W dniach 26 – 27 czerwca odbyło się w Zyndranowej doroczne, VIII Święto Muzealne "Od Rusal do Jana", zorganizowane przez Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej. Tegoroczne święto miało charakter szczególny, zbiegły się bowiem z 70-leciem urodzin twórcy łemkowskiego skansenu – Teodora Gocza.

Na uroczystości przybyli Łemkowie z różnych stron kraju, z Ukrainy s Słowacji, zaproszeni goście, mieszkańców Zyndranowej i regionu. W trakcie imprezy odczytano list gratulacyjny od Wojewody Podkarpackiego Zbigniewa Sieczkosa, następnie delegacje Łemków złożyły kwiaty pod pomnikami Ofiar Tallerhoffu i Jaworzna, przed popiersiami łemkowskich twórców narodowych oraz cmentarzu wojennym w Dukli.

Otwarto poplenerową wystawę rzeźby i malarstwa. Odbyła się także konferencja popularnonaukowa poświęcona działalności muzeum. Uczestnicy święta wzięli udział w nabożeństwie odprawianym w cerkwi prawosławnej i uroczystościach religijnych na cmentarzu.

Ozdobą imprezy były występy zespołów artystycznych z Polski, Ukrainy i Słowacji, gorąco przyjmowane przez zebranych. W przeprowadzeniu święta dużą pomoc organizacyjną okazali: Zarząd Miejsko-Gminny OSP w Dukli i członkowie OSP Zyndranowa. W sobotę do późnych godzin wieczornych dyskutowano przy tradycyjnej watrze, wspominając minione czasy. Szerszą relację z obchodów "Od Rusal do Jana" zamieścimy w kolejnym numerze "Zahorody".

УДАНЕ РУСАЛЯ В ЗИНДРАНОВІ

Юж 8-мий раз святкувано в Зиндранові лемківське традиційне свято Русаля – Яна. І того року до Зиндранови приїхало дуже гости, жебы през два дни тіштися своїм культуром, споткати знайомих люди, побесідувати.

Ту видно як Лемкам бракує той вспільноты - быти разом – і яком каром єст для них розсіяня іх по краю і по світі. Ту в Зиндранові видно было люди котры приїхали здалека, бо і з Вроцлавя, Варшавы, Krakova, Кошаліна, з США, Канади, України, Словачії жебы зо собом быти, побесідувати о лемківських і своїх справах. Того року приїхала і Лемковина з Білянки, котру Лемкы так люблят і цінят, не забракло і лідерів лемківських організацій. На таких спотканях можна зауважыти і іншу справу. Ту видно тоту велику трагедию Лемків, яку ім выріджено выгнаньом іх з Лемковини.

Але і ту, так як на Ватрах, видно якы то сильны духом люде, як сильно боронят свойй культуры. Того року і сонце міцно гріло в Зиндранові, може то ознака, же значе ім частіше світити.

Головному організаторови Фецьови Гочови дякуєме за тово Лемківське спотканя, бо не перешкодила му в тым навет зламана нога. Ой міцны тоты нашы Лемкы. Най все такы будут.

Участник Свята

СПОГАДИ ІВАНА МЕРДАКА

Мрія відвідати землю, де народився, збулася тільки через 30 років. Мені наснівся мій край, рідна оселя, спогади дітинства назавжди закарбувалися в моїй душі. День, коли я ступив на своє, заросле тереном подвір'я, був сірий осінній і сумний. Я оглянувся навколо себе, побачив гори, хмари і стиснулося мое серце і залила хвиля чогось тяжкого, невимовного, страшного. Мені здалося, що душі моїх предків говорят зі мною, ніби встають вони з могил і, тримаючись міцно за руки із останніх сил, хочуть повісти про ту велику кривду мого народу, про трагедію Лемків. З цієї хвилини я вже не належав собі, я дав слово розповісти те, що запамяталося, що пройшло через дітячі роки, розповісти про несправедливість, яку зазнав наш народ в Карпатах.

Село наше Райське отримало назву від чудових краєвидів стрімкої ріки Сяну. Сян, пробиваючись там крізь скелі гір Отриту, творить химерні закрути поміж селами Творильним, Студеним і Райським.

І саме проломи та закрути надають краєвидові мого села невимовної чарівної краси. Гора Дів... Дивиша з верху і бачиш, як круто вирос і повертає тут Сян. В сонячний день риби – марени перекидалися животами. І виблискували сріблом на сонці. Я міг стояти годинами і милуватися, такої краси я більше в своєму житті не зустрічав...

Лемківські хижі з солом'яними стріхами тулилися до берегів Сяну, як кораблики. Чиясь уміла рука дуже затишно і доречно притулила їх тут.

Село поділялося на три частини: Горішнє Долішне і Горбок. В нижньому кінці села, на горі Дів, стояла білокамінна церква, а біля неї – старі липи, в підніжжі гори, як свічки, - ясені, посередині – липова алея. А в кінці алеї – кляштор (жіночий монастир) з красивою двоповерховою спорудою, що надавало селу ще більшої урочистості і принади. В кінці Горішнього громада сама перед війною збудувала деревяну двоповерхову школу і дуже нею усі гордилися, бо стара школа нас вже не влаштовувала. Закінчувалося село копальнюю нафти: вона була невелика, кілька шибів (вишки) та люди, котрі не мали землі, могли заробляти собі на кусок хліба. Село було невелике, землі мало, тому майже кожна третя родина змущена була їхати за океан на заробіток. Не всі повернулися, але мета була одна: заробити грошей, не

ро зтрунката ні цента і купити шматок землі, щоб бути господарем у своїй хаті.

Та згущалися хмари і вже люди відчували якусь тривогу. Били вікна крамниць жидам, українцям не давали посади...

Якось перед жнівами, у покоси, спокій тишу нашого села порушив літак, що впав на рівнині, біля Сяну. Багато хто з односельців ніколи в житті не бачив літака, усі були здивовані, кинули роботу і бігли, щоб подивитись на те диво. Дорослі говорили, що літак чехословацький розвідник. Видно було, як пілот зняв комбінезон, загорнув у нього мапу і револьвер і кинув їх у кущі. Попросив води. В селі не було поліції, тільки лісничий мав рушницю, тому і надали йому "честь" затримати пілота. Помістили полоненого в кляшторі на другому поверсі, а в низу поставили варту з місцевих селян...

Жив собі в нашему селі чоловік, родом він з села Горянка. Ніхто по прізвищу його не називав, а звали Михайло Горянчик. Землі мав мало, а дітей, як кажуть лемки, "повний п'єць". Та хоч був бідний, відрізнявся від всіх господарів тим, що займався політикою...

Коли на другий день повітова поліція приїхала арештувати пілота, в кімнаті, де він сидів, нікого не було. Наш Горянчик, закинувши мотузку на другий поверх, визволив пілота. Чехословацький кордон був недалеко, то за ніч він його і відпроводив. Поліція не знала, хто це зробив, та односельці здогадувалися. Опісля люди говорили, що в знак вдячності, політаючи над селом, літак давав знаки. А може так тільки здавалося? Та далі сталося страшне. Першого вересня 1939 року два фашисти Сталін і Гітлер за угодою Ріббентропа – Молотова поділили Європу і Сян став кордоном. Наша ріка була закована з двох сторін колючим дротом. Ми опинилися під Німцями, а частина села під совітами.

Частина маєтку сельчан зосталася на тому березі Сяну. Деякі родини залишилися без шматка землі і ім було запропоновано поїхати на роботу до Німеччини, частині – переселитися на Холмщину. Люди, які опинилися по ту сторону Сяну, на прикордонній смузі не мали права жити. Хати були спалені, а родини вивезли на Волинь. Вже в перші дні ми всі відчули, що таке війна... Совітські прикордонники видалися нам страшними, всі вони були в будьонівках – шлемах з високими "пупцями" і величезними зеленими зірками.

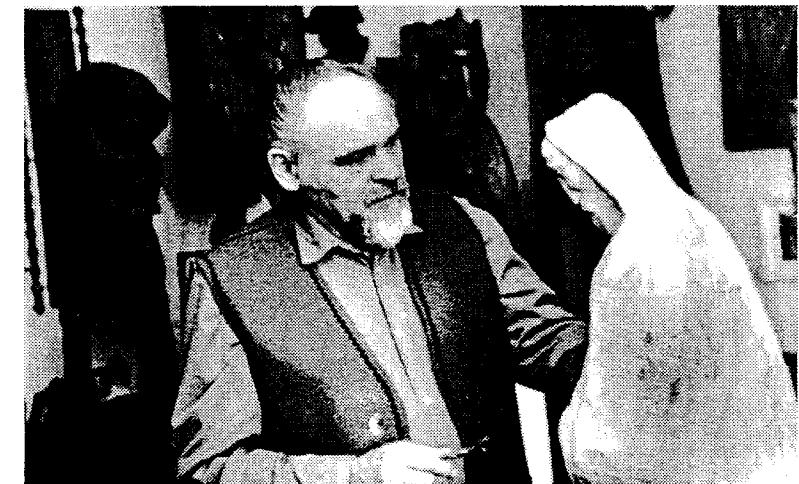
Довгі гвинтівки з відкритими багнетами надавали ім ще більш страхітного вигляду. Після довгих боїв за наше село, ми вперше побачили "візволителів". Обіцяли нам золоті гори, розповідали про щасливе життя в колгоспах. Знято було кордон, люди зітхнули, вільні звали свої поля, межі. Та радість ця була недовгою.

Навесні 1946 року кілька разів хотіли виселити наше село, але люди перекривали дороги і гірська місцевість ставала недоступною, люди не хотіли покидати свою рідну землю і тільки на третій раз...

Було це в четвер, а може в п'ятницю. Мати пекла хліб, заглянула в віконечко і побачила, що з гір чорною лавиною спускається в село польські жовніри. Через годину в селі не залишилося ні однеї живої душі. Дороги були перекриті. Поляки вирішили переправити нас через Сян. Але ріка була на той час повноводною, стрімкою і глибокою. І коли загнали одного чоловіка у воду, то зрозуміли, що переправити всіх людей у такий спосіб німожливо. І через гори, гірськими стежками, де ніхто ніколи собі не дозволяв іхати навантаженим возом, поляки зробили переправу. Падали коні, діти пхали вози, польський капітан бив нагайкою тих, хто не міг виїхати на гору.

До сіх пір не маю спокою: за що люди працьовиті, набожні, які любили свою рідну землю, за яку таку кару понесли цей тяжкий хрест?

*Іван Мердак
Тернопіль*

Іван Мердак

МОЛИТВА ЛЕМКІВ

Боже! Дай мені сили прожити день сьогоднішній і день прийдешній.

Допоможи вижити на цій, іншій землі, куди привезли мене і моїх дітей.

Господи! Молю і благаю Тебе, не дай пропасти мені і моїй родині, моїм людям, що пізно посіяли зерна священні, вліті веснують, а коли і що збирати будуть- не знають.

Боже милостивий! Зроби так, щоб сонце сходило і заходило, щоб сонце світило всім людям і мені так, як сходило там, у Бескидах, в моїх рідних горах і долинах, щоб жито і всяке зерно вродило нам і до зими всі ми були з хлібом і сіном, і всяким збіжжям що дає живність і людині, і птиці, і худобині.

Всевишній Господи! Не дай забуття що не дає майбуття ні днесь, ні завтра, ні потім. Допоможи втримати в памяті всі красоти краю, Бескидів, наших багатих, цілющих чистих вод у ріках, Бистрому, Попраді, Сяні, пам'ятати всі красні і принадні краєвиди полонин, гір, перелісків, не забути найбогатші грибовиська, найпахучіші ягідники і щежинники, яврники і малинники, зруби і пасовиска.

Не дай Боже, забути звичаї свої, говірку співучу, бійканки і співанки, забави і вечірки в дні свят і в дні робіт.

Господи дай мудrosti моїм дітям тягнутися до рідної землі своїх діdів і прадіdів, шанувати їх могили, церкви, віру.

Боже! Надіli моїх дітей, внуків і правнуків всіма дарами святого духа – як мудрість, розум, рада, мужність, знання, побожність, а також найголовнішими чеснотами людини як, віра, надія, любов.

Господи! Дай мені і моїм дітям розуму відріznити добро від зла, щастя від нещастя. Дай мені мудrosti оцінити добро, бути вдячною за добро, дай мені вміння надоумити ворога і дай мені широти. Допоможи біdnому, дай витримки переконати злого, навчити невмілого.

Амінь
Переслав М. Донський

ИСТОРИЧНЫ ЦІКАВЫ ЗАПИСКИ

Подают історики і політики:

Наполеон родився в 1760 році

Гітлер родився в 1889 році - різниця 129 років.

Наполеон обняв владу в 1804 році

Гітлер обняв владу в 1933році - різниця 129 років

Наполеон взял Віден в 1809 році

Гітлер взял Віден в 1938році - різниця 129 років

Наполеон почал війну на Росию 1812 році

Гітлер почал війну на Росию 1941 році - різниця 129 років

Оба обняли владу в віку 44 років.

Оба напали на Росию в віку 52 років.

Оба програли віну в віку 56 років.

Лінкольн остал президентом США в 1860 році

Кенеди остал президентом США в 1960 році - різниця 100 років.

Обох забыто в пятницю в очах своїх жен.

По забытю Лінкольна його наступником остал Джонсон.

По забытю Кенедью його заступником остал Джонсон.

Джонсон обнявши президентом по Лінкольні родився 1808 році

Джонсон обнявши президента по Кенеди родився 1908році - різниця 100р.

Оба они поклялися президентами были сенаторами США.

Убийця Лінкольна – Уілс – родився в 1820 році

Убийця Кенедью – Освалд – родився в 1920 році - різниця 100р.

Обох убийців забито до суду, до правного засудженя.

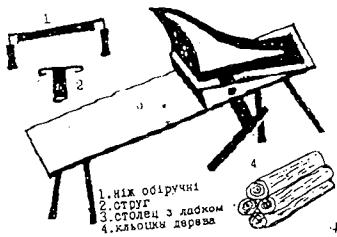
Секретар Лінкольна, по назвиску Кенеди – цілий час радив Лінкольну не ходити до театру ввечер забыття. Секретар Кенедью, по назвиску Лінкольн – так само дораджав не іхати йому в Даллас.

Ани Лінкольн, ани Кенеди того, то єст своїх секретарів, не слухали.

Записки з ріжких архівальних документів - Ф. Гоч.

ЗАГОРОДКА

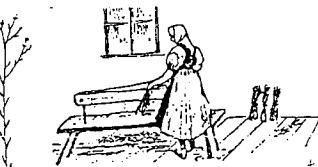
Познаєме лемківські нарядя

Образок столец до робління гонтів.

1. ніж обіручній (стругати гонти зо соснової дошки, покривати)
2. струг гонтами стріхи)
3. столец з лабком
4. кльоцьки дерева

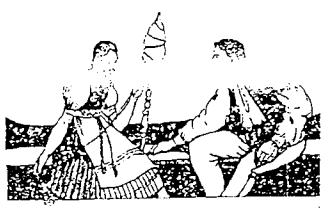
Образок газдяня при гваджельници гладит лен (пазьдзіря, ламати остри бадилі сухого лену, повісмо-волокно лену)

Образок прядка з кудільом і веретеном

(прясти лен, фурчыт веретено, фуркати, фурка-кий, змотати напрядены нитки на мотовило).

Виконала М. Хомяк

ПІД РІДНЫМ НЕБОМ

Під рідним небом
Любо нам жити,
Ліпше не треба,
Лем ся любити.

І спомагати
Рідну державу,

І разом дбати
О спільну справу.

Най радіст буде,
Земле, з тобою,
Жычу вам, люде,
Щастя, спокою.

*Василь Тирпак –
Мисцівский*

ЛЕМКІВСКИ ЖАРТЫ

Дохтор до хворого:

- Ци спалисте так як єм дорадил, при отвореним вікні?
- Гей, так.
- І што безсонніст зникнула?
- О так. Пулярис з пінязми тіж

О третій над раном до дохторя телефонує жінка:

- Пане дохторе, не можу спати. Юж три години перевертам ся з боку на бік.
- І што в тым дивного? Як хочете спати то треба лежати спокійні.

- Дохтор повіл, же мам сухоты, ревматизм, астму, склерозу.
- Повідайте коротко чого не мате
- Зубів!

До дохторя приходить молода барс красна дівчина в товаристві своєї мамы:

- Што тя болить? Розберай ся!
- То я хвора, втручат ся мама.
- О, як так то пробачте. Покажте свій язык.

- Пане дохторе, ци тата операця єст безпечна?

- О, так. На пят удає ся лем єдна.

- О, йой.

- Та чом йойкате? Не бійте ся. Штыриох што єм попередно оперував юж сут в гробі.

- Пане дохторе, кождой ночы снит ся мі, же голы дівчата влітують і вилітують до моего покою.

- І хочете певно, жебы тот сон ся веце не появляв?

- Ні, лем хтіл бым ся звідати што зробити, жебы так не тріскали дверми.

- Дохтор призерат ся рентгеновскій фотографії і страшні ся дивує:

- Мате пане годинник в жолудку. Не мате з тым жадных клопотів?

- Певно, же мам. Найвекшы тогды, як хочу го накрутити.

- Як то ся стало, же муж зломив сой ногу?

- Пішов до певниці по компери тай ся послизнув на сходах.

- І што сте тогды зробили?

- Як што? Наварилам різанки.

Ваньо Дзядик

Спіткалися два куми в Горлицях на ярмарку. Звідує ся єден другого:

- Ви, куме “піше”?

- “Піше”, а ви куме?

- Тіш піше. Поляк підслушав і каже: - таки два дзяди , а оба пишут.

Як поділити дванадцять яблок на тринадцять осіб? Треба яблка порізати, зварити ябчанку і розлити в тринадцять горняток.

Чого риби не бесідують і не співають? Я бим ся на вас посмішив, як би вам налити повний писок води. Ви, навіт, єдного слова бисте не повіли.

Писательом можеш ти не бути, лем мусиш мати добре серце, щиру душу, тверду руку і вперту лемківську натуру.

Тулява, Тулява файна околиц я, якби било менше пияків, била би столиця.

Нич не дбаю, нич не маю, вшитко вода взяла, лем на том бережечку моя фраєрчка ся зостала.

*Сам придумав і записав
Іван Мердак 1998 р. з Тарнополя*

ЛЕМКІВСЬКІ СТРАВИ

СТРАВИ З КАРТОПЛІ

Левеш (картопляний суп)

У підсоленій воді варити моркву і петрушку, потім додати нарізану шматочками картоплю. Підсмажити на маслі цибулю, добавити 1 ложку борошна (муки), розвести відварам або водою, розмішати, щоб не було грудок, влити до левешу, додати лавровий лист, перець. Нехай ще трохи покипить. Заміст підсмажки можна дати кислої сметани.

Левеш з кмином

Левеш з кмином варити, як написано попередньо, тільки на початку варіння додати чайну ложку з верхом кмину.

Левеш з горохом і квасолею

Левеш з горохом і квасолею вариться, як звичайний, тільки горох і квасолю треба попередньо на декілька годин замочити, потім зварити, помяти і додати до варива.

Картопляні галушки

Почистити біля 1кг картоплі, потерти на терці, легко віджати через марлю зайву рідину, додати 1-2 яйця, 2-3 ложки борошна, сіль, добре перемішати, зробити галушки величиною з волоський горіх. Варити 6-8 хвилин у підсоленому окропі при повільному кипінні. Їсти з підсмаженою цибулею на маслі, олії, а ще краще із шкварками або посыпати сиром чи бриндзою.

Такі галушки їли на Лемківщині як перше дане з молоком.

Клали на миску і заливали теплим молоком.

Фучки – картопляні галушки з сиром печені

Картопляну масу зробити, як на картопляні галушки варені. З маси зробити кружечки, на них покласти сир і звернути (сир підготувати, як на вареники). Виробляти галушки величиною з яйце, класти на добре змащену бляшку-лист, трохи полити маслом, можна змастити яйцем і спекти у духовці на румяно.

На Лемківщині такі галушки робили і запікали з бриндзою.

Бандуряники – картопляні плянки

Сиру обчищену картоплю потерти на терці, додати сіль, яйце, 1-2 ложки борошна і все ретельно перемішати. Приготовлену масу ложкою класти на сковороду з розігрітою олією і обсмажити з обох сторін. Їсти з сметаною або маслом. При бажанні в картопляну масу можна додати сир, кабачки чи гарбуз.

Картопля запечена зі сиром або бриндзею

Картоплю зварити зі шкіркою. Зварену почистити, велику порізати, посолити, посыпавши перцем, класти тонким шаром у посудину, збрязнути маслом, посыпавши сиром або бриндзею і полити сметаною. Так зробити 2-3 рази з тим розрахунком, щоб верхній шар був з картоплі. Полити зверху сметаною, накрити кришкою і тушити в духовці 30-40 хв. Наприкінці кришку на 5-10 хв. зняти, щоб верхній шар картоплі підрумянився.

*Подала Тереза Кицак зо Львова
(родом з села Розтайне)*

ЗАГАДКИ

Дівка в коморі, а косы єй надворі. (*Морква*)

Стоїт діжка без обручів, повна зерен і онучів. (*Мак*)

Прийшла баба з гір, ма на собі сім скір. (*Цибуля*)

Стоїт Андрушко в барвистім капелюшку. (*Гриб*)

На поля мня ростили, в ставі вимочили, по траві валяли, на куски різали, потім крутили, докупи тулили, покроїли, пошили і на плечи наділи. (*Коноплі*)

Стоїт дід при дорозі на єдиній нозі, хто го придусит, плакати мусить. (*Бодак*)

Літат пані в срібнім жупані, лем в воді жые, на сонци гниє. (*Риба*)

В воді ся родит, хвостате ходит, а як виросне, стає без хвоста. (*Жаба*)

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

ШАНОВНЫ ДОРОГЫ ЧИТАЧИ ЗАГОРОДЫ -----	3
ЮВІЛЕЙ 70 РОКІВ ЖЫТЯ ФЕЦЯ ГОЧА -----	5
ВЫСОКО ПОВАЖНЕ ТОВАРИСТВО -----	9
СПОМИНЫ ЛЕМКІВ -----	11
А НА ЯНА, НА КАРПЕЛЯ -----	17
ЮВІЛЕЙ ЛЕМКОВИНЫ -----	18
ДІДОВИ ДІМ -----	20
ЖЕБЫ ПЛОДЫ НАШЫХ ОТЦІВ НЕ	
ПРОПАЛИ -----	21
DOLA RUSNAKA -----	23
ПІД ЛЕЖАЧИЙ КАМІН ВОДА НЕ ПІДЕ -----	24
POSZEDŁEM PO ŚLADACH OJCA -----	26
ВСЕ ТІ ТАК НЕ БУДЕ -----	29
ІСТОРІЯ ПОЛЬСКО - УКРАЇНСЬКИХ	
КУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН -----	30
О ГАНЧОВІ И ГАНЧОВЯНАХ -----	33
ВАТРА В ГУТИСКАХ -----	37
"OD RUSAL DO JANA" -----	39
УДАНЕ РУСАЛЯ В ЗИНДРАНОВІ -----	40
СПОГАДИ ІВАНА МЕРДАКА -----	41
МОЛИТВА ЛЕМКІВ -----	44
ИСТОРИЧНЫ ЦІКАВЫ ЗАПИСКИ -----	45
ЗАГОРОДКА -----	46
ЛЕМКІВСКИ ЖАРТЫ -----	47
ЛЕМКІВСЬКІ СТРАВИ -----	49

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej

Выдає: Музей Лемківської Культури в Зындранові

Redaguje zespół redakcyjny z pomocą autorów-korespondentów
Редактує редакційний колектив з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, woj. PODKARPACKIE

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:
NR 17001014-8641003-1922-2700-610, B S w Dukli

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądami reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI